

TEKST *Umjetnost iz sjene*

Antun Maračić

VRAPČANSKI-
JASTUCI-
WEB.PDF
WEB

Tekst Antuna Maračića iz kataloga izložbe “Vrapčanski jastuci” održanoj u Galeriji Forum u Zagrebu

Prvu suradnju s Andrejom Kulunčić ostvario sam kao ravnatelj Umjetničke galerije Dubrovnik još početkom ovog tisućljeća, na projektu francuske kustosice Catherine David ‘Dubrovnik ovdje i drugdje’.

Autorica je okupila mlađe međunarodne umjetnike (iz Austrije, Grčke, Francuske, Libanona, Equadora...) koji u svom radu aktivno promišljaju prostor i društveni život na različitim dijelovi-

svojih ranijih iskustava i načina djelovanja, osmis-
liti rad koji će biti referen-
tan na lokalne prilike. Andreja je bila jedina
domaća predstavica, no
iza sebe je već tada imala
brojne značajne međuna-
rodne akcije i izložbe (uz
ostalo bilježila je i nastup
na kasselskoj Documenti),
pa je taj dubrovački projekt
i završna izložba iz 2003. –
pogotovo ima li se u vidu
više nego dojmljiv popis
i značaj njezinih kasnije
realiziranih radova – za nju
bila tek manja, jedva spo-
mena vrijedna epizoda.

No i taj ‘mali’ projekt
omogućio mi je uvid u nje-
zin jedinstveno promišljen
i sabran način rada. Impresionirala me je tada
njezina sposobnost da
u vrlo kratkom vremenu
snimi ambijent, uspostavi
kontakt s publikom
i tamošnjim umjetnicima
(njezina tema bila je upra-
vo Galerija i njezini korisni-
ci, njihov doživljaj statusa
umjetnosti u Gradu te afi-
niteti u odnosu na sadržaje
koje Galerija prezentira), da
realizira intervju s nekima
od njih, da formira tim
lokalnih suradnika različi-
tih profila (majstor stolar,
tv-snimatelj, psiholog,
sociolog...), da sama obliku-
je potrebnu opremu
i namještaj za prezentaciju

nizira anketu... Sve je to, uz moju skromnu asistenciju, prilagođavajući se ograničenim produkcijskim mogućnostima te maksimalno racionalizirajući vrijeme i potrebne operacije, realizirala u ciglih nekoliko dana uoči izložbe.

Sposobnost hitrog detektiranja i ulaska u bit socijalnih obilježja pojedinog prostora, a potom brzog oformljavanja mreže suradnika koja će omogućiti rast i kontinuitet kompleksnog organizma rada, njegovu društvenu penetrantnost i stvarno djelovanje, osvještavanje i saniranje zatečenih boljki, Andreja je pokazala u niz navrata, u najrazličitijim dijelovima globusa. Često, riječ je o projektima koji zahtijevaju dugotrajan, katkad višegodišnji angažman, rad sa skupinama različitih profila ljudi; koji podrazumijevaju provociranje i razotkrivanje najmoćnijih gradskih i državnih institucija (od galerija, zatvora, do općina i parlamenata) u Mađarskoj, Austriji, Švicarskoj... Upotrebom naslovnih i sadržajnih parafraza, ironije, inverzije... u projektima koji svojim subverzivnim nabojem denunciraju društvene anomalije (Bosanci van!, 1 franak =

galerije i druge javne prostore te sredstva poput lajtboksova, kolodvorskih displeja, novina i drugih suvremenih masmedija, interneta, društvenih mreža itd., umjetnica vrši snažnu difuziju informacije, ostvaruje komunikaciju na širokom planu, omogućuje stvarnu učinkovitost, inicira društvenu promjenu.

Slična sredstva i metode upotrebljeni su i u projektu Vrapčanski jastuci koji je posljedica petogodišnjeg (!) rada s pacijentima i osobljem zagrebačke klinike Vrapče, te vanjskim suradnicima. Rad na amortiziranju općeg zazora prema duševnoj bolesti odvijao se u različitim formama, a završno se profilirao u vidu izrade i distribucije jastuka kao sredstva terapije za same pacijente te kao predmeta-medija solidarnosti i djelatnog procesa destigmatizacije.

Nakon ranijih akcija posuđivanja jastuka, druženja povodom njih, grupnih fotografiranja i objavljivanja slika na fejsbuku, ova galerijska prezentacija, uz prikaz dosadašnjih zbivanja i medijskih odjeka, uključuje i radionicu u kojoj, osim stručnih osoba sudjeluju i bivši pacijenti te, prema vlastitim

a dobiveni novac koristi se u svrhu pomoći pacijentima. Tijekom izložbe održano je više predavanja i razgovora na teme duševnih tegoba i njihovih liječenja, a cijelokupna zbivanja ponovo su obilno medijski popraćena. Tako je ova izložba uz pripadajuća događanja ostvarila funkciju releja ideje i aktivnosti u cilju destigmatizacije započete 2010. godine.

Kada sam 2014. planirao ovu izložbu, zamislio sam je kao samostalan nastup Andreje Kulunčić, no u međuvremenu, njezino se ime povuklo u pozadinu i uklopilo u autorski tim od pet protagonistica projekta uz još nekolicinu suradnika, a kao koautori jastuka navedeni su i pacijenti bolnice Vrapče. Tu činjenicu je važno naglasiti jer ona indicira bitne attribute karaktera ovog rada odnosno stremljenje stvarnom društveno-umjetničkom djelovanju. Pri tom, tradicionalno individualno umjetničko autorstvo se povlači u drugi plan, umjetnički ego je u suspenziji. Umjetnici, čini se, postaje važnija organizacija, učinkovitost, svrha zamišljenog projekta nego vlastito eksponiranje.

I sama umjetnost u ovom je slučaju samoza-

je i želje za promjenom nabolje. Tako su u nekim javnim razgovorima i prikazima ovog projekta medijski djelatnici posve previjeli njegovu umjetničku inicijativu i genezu, no autorica tu činjenicu ne doživljava kao hendikep.

Valja istaći i bitnu distinkciju ovog markantnog i bogatog, globalno prisutnog opusa u odnosu na mnoge, na prvi pogled slične radove tzv. 'društveno angažirane' umjetnosti. Svjesno ili manje svjesno, neki s neskrivenim predumišljajem 'konstruktivne' okrutnosti nekrosadističkog pristupa u tretmanu socijalno hendikepiranih bića, a mnogi bez startno loše namjere, umjetnici navedene orijentacije tematiziraju bijedu i boli suvremenog svijeta kako bi zadovoljili imperative određenih suvremenih trendova odnosno kustoskih očekivanja ili čak narudžbi te tako dobili na vlastitoj vidljivosti. Ugrožene skupine, žrtve društvenih segregacija, obiteljskih, ratnih i drugih okolnosti, ti 'angažirani' autori tretiraju kao zahvalan materijal, potvrđujući i prolongirajući svojim akcijama njihov status, sve u svrhu, misle, njihova vlastita spasenja, za njihovo vlastito dobro. No ako se

prema tim subjektima
artističke obrade, bavljenje
njima obično je jednokrat-
no, žrtve ostaju više-manje
ono što su i gdje su bile,
a umjetnik po svjetskim ili
manje svjetskim galerija-
ma izlaže svoje trofeje gra-
deći

artističko-‘humanitarnu’
karijeru.

Djelo Andreje
Kulunčić nipošto ne treba
brkati s takvim slučajevi-
ma. Osim spomenute
samozatajnosti, njezini
projekti u startu podrazu-
mijevaju svijest od opas-
nosti neopreznog pristupa.
U ovom slučaju, primjerice,
pacijente se štitilo od
nepotrebnog i štetnog eks-
poniranja (odnosno balan-
siralu se njihovu nazočnost
primjereno njihovim potre-
bama i afinitetima.

No u cilju postignuća
nedvojbenog pozitivnog
učinka i promjene, kako
onih koji trpe (društvenu)
nesreću tako i njihove oko-
line, umjetnica općenito
izbjegava i višak sentimen-
talnosti te nepotrebn
lament. Naprotiv, upotreb-
ljava sva ona umjetnosti
imanentna sredstva i vri-
jednosti: duh, invenciju,
kritičnost, apsurd, humor,
ironiju... Štoviše, osmišlja-
va i konstruktivnu, suvre-
menim medijima posredo-
vanu društvenu zabavu

poželjne reakcije.

Andrejin rad prepoznamo kao nastavak i suvremenu inačicu kreacije socijalne skulpture, difuznog i sveobuhvatnog djela koje je najavio i na specifičan način u prošlom stoljeću afirmirao Joseph Beuys. U tom smislu, kao što je već rečeno, svoje djelovanje ova umjetnica shvaća kao animaciju, kao pokretanje mehanizma koji će omogućiti proces transformacije, društvenog ozdravljenja.

Pa i onda kad pokretač iz ovih ili onih razloga više nije prisutan, indukcijom te stimuliranjem svijesti i kreativnosti brojnih pridruženih sudionika i aktera, ideja i proces trebaju opstati kao samoodrživi pogon.

Zagreb, siječanj, 2016.

duševne bolesti, psihijatrijska
bolnica Vrapče

ANDREJA KULUNČIĆ

vrapčanski jastuci | vrapče
pillows andreja kulunčić,
dubravka stijačić, kuna
zlatica, vlatka prstacić.

pacijenti klinike za
psihijatriju vrapče

Vrapčanski jastuci

Izložba u galeriji Forum u Zagrebu 2015. godine problematizira stigmatizaciju duševnih bolesnika

Vrapčanski jastuci

Katalog izložbe „Vrapčanski jastuci“ postavljene kao galerijska rekonstrukciju procesa izrade jastuka u psihijatrijskoj bolnici Vrapče. Galerija Forum, Zagreb, 2015.

„Destigmatizacija u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu

Projekt nastao u psihijatrijskoj bolnici Vrapče bavi se problemom diskriminacije i predrasuda prema ljudima koji boluju od duševnih bolesti i poremećaja

Projekt nastao u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče bavi se problemom diskriminacije i predrasuda prema ljudima s duševnim bolestima i poremećajima

2025 © Andreja Kulunčić